

economic security and customs security. The essence of economic security and the role of customs security to economic security. Since the issue of customs security is one of the most urgent, because it is important for the state is the presence of strong protection of economic interests and economic security, the implementation of which relies on the customs authorities of Ukraine. The main purpose of customs security is to protect national interests, protection of vital needs, interests and values of human population, states and regions from internal and external threats emanating from the external links. Due to constant changes in the tax and customs legislation, unstable financial situation in the state, the shadow economy Customs security as part of the economic security of the country is under threat. The influence of customs security on the national economy. Studied customs interests of the state; are the stages of customs security sources considered threats customs security for future prevention.

Key words: custom security, economic security, customs, interests, customs regulations, customs policy, customs.

Стаття надійшла до редколегії
22.09.2014 р.

УДК 339

Наталія Грущинська

Міжнародна конкуренція як чинник формування інформаційного суспільства в умовах необхідності безпеки національної економіки

*Присвячую пам'яті спеціаліста в галузі інформаційного забезпечення України, законотворця та патріота
Горобцова Володимира Олексійовича*

У статті розкрито питання взаємозв'язку інформації та економічного розвитку, проаналізовано процеси формування інформаційного суспільства як необхідного елемента забезпечення міжнародної конкуренції та як наслідок – визначення місця національної економіки в ній. Наголошено на доцільності розвитку та підтримки інформаційної складової частини розвитку для формування безпеки національної економіки.

Ключові слова: мережева економіка, інформаційне поле, міжнародна конкуренція, економічний розвиток, національна економіка, факторний аналіз, IT забезпечення.

Постанова наукової проблеми та її значення. Глобалізація відкриває перед людством величезні можливості для розширення масштабів обміну товарами, послугами, інформацією, технологіями й капіталом, взаємодії в гуманітарній сфері та духовного збагачення особистості. Водночас для значної частини людей глобалізація несе істотні загрози, зумовлюючи розмежування країн на «цивілізаційний центр» та «периферійну зону», поглиблюючи їх диференціацію в соціально-економічному й науково-технічному розвитку. Вивчаючи процеси, які відбуваються в умовах глобалізації, потрібно враховувати зміни й самої глобалізації, її трансформацію, до каталізаторів якої можна віднести передусім технологічні зміни в суспільстві, що ведуть за собою зміни в економічній, політичній, соціальній, культурній сферах життя.

Якщо ХХ ст. було епохою галузей, які ґрунтувалися на використанні природних ресурсів та ефективних технологій, то у ХХІ пануватимуть «штучні інтелектуальні галузі», економіку інтелектуальних активів, головними чинниками розвитку яких є не виробництво та впровадження, а наявність ідеї, проекту, програми. Для України потрібне не тільки утвердження галузей глобальної економіки як головних сегментів національного розвитку, а й визначення оптимальної довгострокової стратегії економічного розвитку держави. Глобалізаційні процеси характеризуються широким діапазоном безпосереднього впливу на економіку та її результативність. Технологічний розвиток економіки передбачає розвиток економіки шляхом прогресивних зрушень, залучення інвестицій, послідовного зростання науково-технологічного сектора, економіки знань. Відставання розроблення теорії технологічних укладів, невикористання її в процесі державного прогнозування та управління призводять до викривлень у розвитку країни.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Інформаційну революцію, інформаційну економіку розглядають у своїх працях, передусім, західні учені Р. Вайнер, Б. Де Лонг, М. Кац, К. Келлі, Дж. Фаррелл, Е. Тоффлер, Е. Бжезинський та ін. Серед російських дослідників, які вивчають цю проблему, варто виділити В. Аршинова, В. Матюшка, Т. Яковлеву й ін. Питання мережевої та інформаційної економіки порушено і в студіях таких вітчизняних дослідників, як В. Базилевич, А. Маслова, А. Гриценко, О. Михайловська.

Мета статті – оцінити сучасні процеси міжнародної конкурентоспроможності як чинник формування інформаційного суспільства з урахуванням потреби гарантування безпеки національної економіки; окреслити взаємозалежність економічного розвитку та інформації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Роль інформації в сучасних світогосподарських процесах не просто вагома, а визначальна. Володіння інформаційними ресурсами створює умови для ефективного безпечного розвитку країни за умови, звісно, правильного реагування на наявну інформацію.

Розглядаючи розвиток сучасних світогосподарських процесів із залученням теорій міжнародної торгівлі, а саме через призму чинників виробництва, потрібно зауважити на взаємозалежності факторів від інформаційного складника. Наявність інформації залежить від наявності капіталу, водночас зростання інформаційної складової має відносну залежність від кількості робочої сили країни. Результат її використання, безперечно, може привести до нарощування капіталу та інформатизації.

Одна з потужних інформаційних систем світу – система США. Інформаційна політика Сполучених Штатів Америки на державному рівні почала свій розвиток з кінця 60-х – початку 70-х рр. Насамперед створювали великі об'єднання для проведення науково-дослідних робіт із розвитку інформаційних технологій на кооперативних засадах, зважаючи на фундаментальність і високу ефективність досліджень, виконуваних великими науковими колективами. 1982 р. створено Корпорацію мікроелектронної та комп'ютерної технології, до складу якої ввійшли 12, а потім 20 найбільших фірм промисловості оброблення цих та інших галузей. 1984 р. було створено ще 10 об'єднань, які досліджували проблему підвищення продуктивності праці програмістів. Одне з них – Консорціум із вивчення засобів підвищення продуктивності праці програмістів (*Software Productivity Consortium*). Наприкінці 1985 р. 18 виробників обчислювальної техніки створили Корпорацію з розроблення мережевих стандартів для відкритих мереж (*Corporation for Open System Network – Standards Organization*).

В останні десять років для США характерна тісна співпраця між промисловістю та урядом з питань створення нових інформаційних технологій. Як пріоритетні напрями розвитку інформаційної індустрії американські керівники інформатизації визначили такі технології: мікроелектронні напівпровідникові технології; високошвидкісні мережеві технології; мережеві програмні технології; комп'ютерне розпізнавання прямої людської мови. Ці науково-технічні пріоритети прийнято як найважливіший складник економічного зростання і національної безпеки США.

Значущість управління інформаційною безпекою в США на державному рівні визначається також тим, що в цій державі сконцентровані найбільші фінансові компанії, дослідницькі центри та корпорації, які суттєво впливають на розвиток технологій, фінансову стабільність і економічний розвиток усього світового співтовариства.

Оскільки США в ХХ ст. стали лідером у розвитку інформаційних технологій, соціально-економічні, воєнні та політичні наслідки інформаційної революції стали найбільш відчутними в цій державі [1]. У США було створено систему державного регулювання в інформаційній сфері, що забезпечує ефективне використання сучасних інформаційних технологій для прискорення американської економіки.

Розвиток інформаційного суспільства вже не перший рік є одним із головних пріоритетів ЄС, який збудував власну програму щодо розвитку інформаційного суспільства, беручи до уваги принципи основних договорів та статей Амстердамського трактату 1997 р., який почав діяти 1 травня 1999 р. Для того, щоб отримати позитивні показники, потрібно підтримувати також економічний сектор. Саме на це спрямовані дії Союзу: стимулювати використання послуг, створити нові ринки, зменшити ціни на ІКТ та якомога більше підвищити продуктивність у всій економічній сфері.

За попередніми даними, Японія відстає від США більше ніж на п'ять років у сфері розповсюдження персональних комп'ютерів, кабельного телебачення, цифрової телефонії та в інших аспектах інформаційної політики. З ініціативи Ради з телекомунікацій при Міністерстві пошти і комунікації

Японії розроблено національну програму «Бачення інформаційних комунікацій XXI століття». Японія прагне ввійти до Глобальної інформаційної інфраструктури і надає великого значення міжнародній кооперації з питань електронної економіки. Кабінет Міністрів Японії заснував центр сприяння становленню інтелектуального інформаційно-комунікаційного суспільства, призначений для інтеграційних заходів щодо створення Національної інформаційної інфраструктури і кооперації зусиль із уходження до Глобальної інформаційної інфраструктури.

Окрім того, істотною проблемою в межах світового інформаційного простору є непропорційне використання можливостей Інтернету й інформаційно-телекомунікаційних технологій загалом. Згідно з даними компанії «Nua Internet Surveys», кількість користувачів мережі в усьому світі становило 580,78 млн чоловік. Із них 32 % припадає на жителів європейських країн, ще 31,45 % – на США і Канаду, близько 29 % – на країни Азіатсько-тихоокеанського регіону, приблизно 6 % – на країни Латинської Америки. На Африку з 800-мільйонним населенням припадає всього лише 1 % від загального числа її користувачів у світі, причому 90 % із них проживають у ПАР. За такого нерівномірного розвитку мережі за бортом міжнародної комунікаційної системи залишиться значна частина світової спільноти, що не має доступу до комунікаційних і комп'ютерних технологій.

Інформаційну політику України визначають Конституція України (1996), Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1991), «Про інформацію» (1992), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про захист інформації в автоматизованих системах» (1994), «Про друковані засоби масової інформації» (1992), «Про авторське право та суміжні права» (1993), «Про національний архівний фонд і архівні установи» (1993), «Про телебачення і радіомовлення» (1995), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), «Про Національну програму інформатизації» (1998), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007), а також іншими чинними нормативними актами загального і спеціального змісту, в яких визначено співвідношення міжнародних норм і національних пріоритетів.

Головні напрями та принципи інформаційної політики в Україні: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації.

Економічно відсталі країни, наприклад Північна Корея, пожинають плоди економічної неспроможності через політику ізоляціонізму. Водночас навіть такі найбідніші країни Азії, як Лаос та М'янма пробують вводити якісь цивілізовані норми регулювання з урахуванням етнічної складової.

Взаємозв'язок, взаємозумовленість чинників виробництва – доведений факт, проте доцільним є підкреслення взаємозалежності інформації як нового складника економічного розвитку та економічного зростання. За допомогою факторного аналізу можливим є виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що впливають на зміну показників економічного розвитку. Найскладніша проблема – вибір форми зв'язку аналітичного виразу зв'язку, на підставі чого за наявними чинниками визначають результативну ознаку-функцію. Ця функція має краще за інші відображати реальні зв'язки між показником, що досліджується, і факторами. Емпіричне обґрунтування типу функції за допомогою графічного аналізу зв'язків для багатфакторних моделей майже не придатне. Форму зв'язку можна визначати добором функцій різних типів, що не пов'язано з великою кількістю зайвих розрахунків. Отже, будь-яку функцію багатьох змінних шляхом логарифмування або зміни можна виразити в лінійній формі (формула 1):

$$a + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n. \quad (1)$$

Параметри рівняння обчислюють способом найменших квадратів. Так, для розрахунку параметрів рівняння лінійної двофакторної регресії використовують таку формулу:

$$a + a_1x_1 + a_2x_2, \quad (2)$$

де розрахункові значення результативної ознаки-функції: x_1, x_2 – факторні ознаки; a_1, a_2 , – параметри рівняння, які можна обчислити способом найменших квадратів, розв'язавши систему нормальних рівнянь.

Кожний коефіцієнт рівняння вказує на ступінь впливу відповідного фактору на результативний показник у префіксованому положенні решти чинників, тобто як зі зміною окремого фактору на одиницю змінюється результативний показник. Повертаючись до оцінки взаємозалежності інфор-

мації, економічного розвитку пропонують задіяти показники світових витрат на ІТ, обсяги світової торгівлі та сукупний світовий обсяг ВВП станом на 2013–2014 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка взаємозалежності інформації та економічного розвитку

Показник	2013 р.	2014 р.
Світові витрати на ІТ (трлн дол. США)	3,74	3,82
Обсяги світової торгівлі (трлн дол. США)	18,80	23,20
Сукупний світовий обсяг ВВП (трлн дол. США)	82,53	83,23

Результати розрахунків: при збільшенні витрат на ІТ на коефіцієнт 11334 зростають обсяги світової торгівлі на коефіцієнт 205,9 та, відповідно, світовий обсяг ВВП на 47082,57. Водночас потрібно враховувати, що дані збільшення відбуваються завдяки провідним країнам світу – успішних в застосуванні інформаційних процесів.

Це, своєю чергою, створює доцільним проведення деталізованого дослідження взаємозалежності забезпечення інформацією та економічного розвитку деяких груп країн, а саме країни-експортери нафти (країни Перської затоки), інформаційно-технологічно потужні та соціально стійкі (США, Канада, Швейцарія, Австралія, Нова Зеландія, Швеція, Норвегія, Фінляндія), країни Європейського Союзу, «Азійські тигри» – нові індустріальні країни, країни Латинської Америки, країни Африки.

У контексті формування постіндустріального суспільства актуальності набуває «мережеве суспільство» (англ. *networker economy, networker socialy*). Термін «мережеве суспільство» запропонував голландець Ян Ван Дайк у книзі «De Netwerkmaatschappij» («Мережеве суспільство», 1991) і підтримав Мануель Кастельс 1996 р. Ван Дайк визначив мережеве суспільство як суспільство, у якому відбувається поєднання громадських і медіамереж, форм його простих способів організації і найбільш важливих структур на всіх рівнях розвитку (особистості, організації та громадськості) [6]. Мережеве суспільство йде далі, ніж інформаційне. М. Кастельс стверджує, що це не суто технологія, яка визначає сучасні суспільства, а й культурний, економічний та політичний складник мережевого суспільства. Береться до уваги вплив таких факторів, як релігія, культурне виховання, політичні організації та соціальний статус. Ван Дайк стверджує, що мережеве суспільство – соціальна структура, заснована на експлуатації мережі інформаційних і комунікаційних технологій, мікроелектроніки та цифрових комп'ютерних мереж, що генерують, обробляють і поширюють інформацію на основі знань, накопичених у вузлах «networks» (мережі). Мережеве суспільство може бути визначено як суспільна інституція. Мережі не є новими. Новим є мікроелектроніка, мережеві технології, які забезпечують нові можливості для старої форми соціальної організації.

Мережеву економіку можна розглядати з декількох поглядів: як перехід від індустріальної економіки до постіндустріальної, як цифрову та інформаційну інфраструктуру, в аспекті прав інтелектуальної власності. За перехідними поглядами, зокрема Мелоуна (1998), інформаційна революція змінила характер підприємницької діяльності. Оскільки інформацію можна використовувати відразу і без особливих витрат у глобальному масштабі, вартість централізованого прийняття рішень значно зменшується. Мережева економіка – провідник постіндустріального суспільства, і водночас її можна вважати каталізатором технологічного розвитку країни.

Держави, що не приєднуються до технологічного процесу, залишаються осторонь світових економічних перетворень і ризикують зникнути як самостійні. ХХ ст. характеризувалося стрімкими трансформаційними процесами, які охопили всі групи країн, мали різний характер проведення та, відповідно, різні результати. Такі думки ще раз підтверджують потребу досягнення країнами самоорганізації, отримуючи можливість прогресивно розвиватися, бути динамічними.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Збільшення доступу до інформації та комунікацій стимулювало глобалізацію виробництва. Водночас глобалізація підвищує економічну ефективність ІТ і телекомунікацій. Взаємозв'язок цих найбільших сучасних процесів зумовлює економічні підходи до успішного розвитку національних інформаційних інфраструктур.

У подальших студіях передбачено вивчення взаємозалежності кількості/якості робочої сили країни та інформаційної складової, адже ці питання потребують поглиблених розрахунків, обґрунтувань. Безумовно, наявність кваліфікованої робочої сили – показник економічного розвитку та наявність активного інформаційного простору. А ось наявність некваліфікованої сили та її велика кількість не є чинником забезпечення інформаційної політики країни. Проте внаслідок взаємозістав-

лення цих двох можливостей можна отримати цифрове співвідношення, що буде потребувати детального дослідження.

Джерела та література

1. Бжезинский Зб. Новый Мировой Порядок в опасности из-за сопротивления широких масс населения [Электронный ресурс] / Зб. Бжезинский. – Режим доступа : <http://dialogs.org.ua>
2. Богатуров А. Глобальные аспекты «цивилизационного» влияния США в XXI в. [Электронный ресурс] / А. Богатуров. – Режим доступа : <http://i-r-p.ru/page/stream>
3. Бондаренко К. Пророчество Маргарет Тетчер, або новий світовий порядок [Електронний ресурс] / К. Бондаренко. – Режим доступу : <http://world.lb.ua/news>
4. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн ; пер. с англ. / под ред. Б. Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2003. – 368 с.
5. Дудко І. Д. Національні інтереси США у постбіполярному світі / І. Д. Дудко. – К. : КНЕУ, 2003. – 208 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. / под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
7. Михайловська О. В. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів : монографія / О. В. Михайловська. – К. : Дакор ; Вид. дім «Скіф», 2009. – 424 с.
8. Пахомов Ю. Н. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / Ю. Н. Пахомов, Ю. В. Павленко, А. С. Гальчинский ; под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. – Киев : Наук. думка, 2013. – 602 с.
9. Тоффлер Е. Третья хвиля / Е. Тоффлер ; пер. А. Євса / за ред. В. Шовкуна. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
10. Тоффлер Э. Метафоры власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века : [пер. с англ.] / Элвин Тоффлер. – М. : АСТ: АСТ Москва, 2009. – 669 с.
11. Транснациональные процессы: XXI век / ред. Г. Ю. Семигин. – М. : Совр. экономика и право, 2004. – 344 с.
12. Фостер Р. Обновление производства: атакующие выигрывают / Р. Фостер ; пер. с англ., общ. ред. и вступ. ст. В. И. Данилова-Данильяна. – М. : Прогресс, 1987. – 272 с.

Грущинская Наталья. Международная конкуренция как фактор формирования информационного общества в условиях необходимости безопасности национальной экономики. В статье раскрываются вопросы взаимосвязи информации и экономического развития, анализируются процессы формирования информационного общества как необходимого элемента обеспечения международной конкуренции и как результат – определения национальной экономики в ней. Особенностью статьи можно считать подчеркивание целесообразности развития и поддержки информационной составляющей развития с целью обеспечения безопасности национальной экономики.

Ключевые слова: сетевая экономика, информационное поле, международная конкуренция, экономическое развитие, национальная экономика.

Gruschynska Nataliya. International Competition as a Factor of Formation of Information Society under Need Security National Economy. In this article the relationship information and economic development, analyzes the processes of information society as a necessary element of international competition and, as a result, determining the location of the national economy in it. He feature article can be considered the desirability of emphasizing and supporting information component development to security natsionalnoyi economy.

Key words: network economy, the information field, international competition, economic development, national economy.

Стаття надійшла до редколегії
02.09.2014 р.

УДК 341.171

Наталія Сорока

Акти вторинного права Європейського Союзу з авторського права та суміжних прав: становлення, тенденції, перспективи

Стаття присвячена дослідженню актів вторинного права Європейського Союзу (далі – ЄС) з авторського права та суміжних прав, зокрема директив Європейського Парламенту та Ради в цій царині, а також регла-